

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

פנינו תר-גום יזכרתו

פרשת מי תשא

ויזו וישום ופנינו
בפר-שנות ה-מקרא
מתרגום יזכרתו מן עזיאל

הרב מאיר שפירא

פניני תרגום יונתן

הרב מאיר שפיר

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות

בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54

0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:

0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

- ד.....? רחצו אהרן ובניו עענו • האם נטלו מהכיור באמצעות כלי? או באופן ישיר? ד.....
- ה.....? לעשות את העבת • האם עונג שבת היא מצוות עשה דאורייתא? ה.....
- ו.....? לחות העדות • מאיזה חומר היו הלוחות הראשונים? ו.....
- ז.....? ויחל עשה • פירוש לשון ויחל • ז.....
- ח.....? וירא את העגל • מדוע החליט משה לבסוף לשבר את הלוחות? ח.....
- ט.....? בשער העזרה • היכן היה שער למחנה הנמצא במדבר? ט.....
- י.....? עשעור לשער בעזרה • מהו משער לשער? ומאיזה דין נהרגו הזובחים לעגל? י.....
- יא.....? ויטחן – וישק – ויפל ען העם... כשלשת אלפי איש • כיצד נדונו ונהרגו שלושת אלפי איש ביום אחד? יא.....
- יב.....? עלאו ידכם • מהו מלאו ידכם? יב.....
- יג.....? עחני נא עספרך • מאיזה ספר? יג.....
- יד.....? לך עלה עזה • מה פירוש המילה 'עלה'? יד.....
- טו.....? כי לא אעלה בקרבך • האם נסתלקה השכינה לאחר חטא העגל? טו.....
- טז.....? ויתנצלו את עדים • האם הכתרים שקיבלו מהר סיני היו חפץ גשמי או רוחני? טז.....
- יז.....? והיה כל עבקש ה' • מיהו הנקרא 'מבקש השם'? יז.....
- יח.....? והביטו אחרי עשה • הבטה זו לשבח או לגנאי? יח.....
- יט.....? ודבר ה' אל עשה פנים בפנים • האם כוונת פסוק זה כפשוטו במראה פנים אל פנים? יט.....
- כ.....? הודיעני נא את דרכך • מדוע היה נחוץ למשה עתה לדעת את דרכי ה'? כ.....
- כב.....? פני ילכו • מה הפירוש פני ילכו? כב.....

תוכן עניינים דיגטלי

מעבר לעמוד המבוקש
באמצעות לחיצה על השורה המקשרת

פרשת כי תשא

ורחצו אהרן ובניו ממנו • האם נטלו מהכיור באמצעות כלי? או באופן ישיר?

(שמות ל, יט) וְרָחַצוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם:

מהו ממנו? ישירות מהכיור או מהכיור דרך נטלה?

וַיִּסְבּוּן מִיָּנִיהַ בְּנִטְיָא דְכָּאָ וַיִּקְדְּשׁוּן בְּמֹזְהֵי אֶהָרֹן וּבָנָיו יַת יְדֵיהוֹן וַיַּת רַיְגְלֵיהוֹן:

[ויקחו ממנו בכלי טהור ויקדשו במימיו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם].

ת"י סובר שקידוש ידים ורגלים מהכיור היה דרך כלי שרת. וכשיטת ת"י דייק מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (נחל איתן עמ' רנט) אף את שיטת הראב"ן (חולין רעא שביאר מדוע נוסח הברכה הוא 'על נטילת ידים' ולא 'על רחיצת ידים' וביאר שהיות ובמקדש היה כלי ששמו נטלה וממנו נטלו הכהנים ממי הכיור לכן תיקונו לברך על נטילת ידים, והוקבעה ברכה זו לכל נטילת ידים.

אולם הבה"ג (ספ"ו דברכות) וכן הרמב"ם (בפירוש המשניות) סבורים שקידוש הידים היה דרך הדדים של הכיור, ולא דרך כלי שרת.

והנה מה שאנו נוטלים ידים לסעודה בכלי הוא מתקנת חכמים ומובא במשנ"ב (קנט א) שתקנה זו הסמיכו חכמים לקידוש מי חטאת שהיה בכלי, או לקידוש ידים ורגלים שהיה בכלי, ובזה נחלקו השיטות הנ"ל האם הכלי הכוונה לכיור עצמו או לנטלה שממנה נטלו מהכיור. ועיין בתורת הבית להרשבא (עמ' עב בצוה"ד) שהאריך בזה.

לעשות את השבת • האם עונג שבת היא מצוות עשה דאורייתא?

(שמות לא, טז) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

מה הכוונה 'לעשות את השבת'? הלא על זכירת ושמירת השבת נצטוו בעשרת הדברות?

וַיִּנְטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבָּתָא לְמַעַבְדַּ תַּפְנוּקֵי שַׁבָּתָא לְדַרְיָהוֹן קְנִיִּים
עוֹלָם:

[ושמרו בני ישראל את השבת לעשות תפנוקי השבת לדורתם ברית עולם].

מת"י מבואר שבפסוק זה נצטוו בני ישראל על מצוות עונג שבת, והחידוש הגדול בדבריו הוא שמצוות עונג שבת היא מצווה דאורייתא ולא מדברי קבלה.

בגמרא למדו את מצוות עונג שבת מהפסוק בישעיה "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד". וכך אמרו במסכת פסחים (סח:) אמר רבה בשבת כו"ע מודו דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד. וכן בגמ' במסכת שבת (קיה:) למדו מפסוק זה את מצוות עונג שבת, הרי שמצוות עונג שבת היא מדברי קבלה.

וכ"כ הרמב"ם (הלכות שבת פרק לה"א) ששני מצוות הם מדברי תורה - זכור ושמור. ושני מצוות הם מדברי קבלה - כבוד ועונג שבת.

אולם ת"י כאן סבור שהיא מצווה דאורייתא וכן שיטת הרשב"א בתשובה (ח"ג סימן קכז) שיש דרשה גמורה ללמוד דין זה אך מפסוק אחר - "למען תלמד".

הנפק"מ מנדון זה היא מה שנפסק בשו"ע (או"ח סימן ס) להלכה שמצוות צריכות כוונה. ובמשנ"ב (שם סק"י) הביא מהמג"א שדין זה לעיכובא רק במצוות דאורייתא, אך במצוות דרבנן אין זה מעכב. והאם הכוונה מעכבת במצוות עונג שבת תלוי במח' זו.

לוחות העדות • מאיזה חומר היו הלוחות הראשונים?

(שמות לא, יח) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֲבָן כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

מנין היו הלוחות הראשונים?

וַיְהִי לְמֹשֶׁה כַּד פָּסַק לְמַלְאָא עֲמִיָּה בְּשׁוּרָא דְּסִינַי תְּרִין לוחי סְהַדוּתָא לוחי דְּאֲבָן סְפִירִינוּן מְפֹרְסִי יְקָרָא מִתְקַלְהוֹן אַרְבַּעִין סְאִין כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי:

[ויתן למשה כאשר פסק לדבר אתו בהר סיני, שני לוחות העדות, לוחות של אבן ספיר מכסא הכבוד משקלם ארבעים סאה כתובים באצבע אלוקים].

בניגוד ללוחות השניים שאמר הקב"ה למשה "פסל לך" ונעשו מחומרים הנמצאים כאן בארץ, הלוחות הראשונים נעשו מאבן ספיר של כסא הכבוד.

ומקור לכך מצאנו בחז"ל:

לוחות אבן - אמרו רז"ל מכסא הכבוד נחתכו והם ספיר, וכן הוא אומר "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" (שמות כד, י) ואומר: "כמראה אבן ספיר דמות כסא" (יחזקאל א, כו) (מדרש לקח טוב)

ושני לוחות העדות בידו - בא וראה כמה גדול כוחו של משה, אמר ר' יהודה הלוחות משקל ארבעים סאה היו ושל סנפירינון היו, והיו נמשכים על ידו כדבר קל, כיון שפרח הכתב שבהן. (תנחומא סי' כו)

ויחל משה • פירוש לשון ויחל

(שמות לב, יא) וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמַה יְיָ יַחְדָּה אֶפְרָיִם בְּעַמּוּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה:

מהו ויחל?

וַאֲתַחֲלַח ל מֹשֶׁה מִן רְתִיבֵי וּשְׂרֵי לְצַלְאֵה קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיהּ וַאֲמַר לְמַה יְיָ יַחְדָּה אֶפְרָיִם בְּעַמּוּךָ דְּהַנִּפְקַת מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבְיַד תְּקִיפָא: [ויתחלחל משה מן הכעס (של ה') והתחיל להתפלל לפני ה', ואמר למה ה' יתחזק ויגודך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה].

בכמה לשונות פרשו חז"ל את לשון "ויחל". הקרוב ביותר שהוא לשון תפילה בלב שלם עד חלחלה. וכמו שאמרו בגמ' במסכת ברכות:

ויחל משה - תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפילה לפני הקב"ה עד שאחזתו אחילו, מאי אחילו אמר רבי אליעזר אש של עצמות... (ברכות לב).

ת"י משנה כאן: החלחלה במשה לא מן התפילה היתה, אלא מן הכעס של הקב"ה ומשום כן התחיל להתפלל.

נמצא אם כן שלושה תרגומים כאן למילה "ויחל": א. חלחלה אחזתהו. (מכעס ה' ולכן) ב. התחיל ג. להתפלל (שהוא ג"כ משורש חלה). עיין בזה במדרשים הרבים על ויחל.

וירא את העגל • מדוע החליט משה לבסוף לשבר את הלוחות?

(שמות לב, יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיַּחֲדֵר אֶף מִשָּׂה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלְּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

האם גם אצל משה שייך הכלל 'אינה דומה שמיעה לראיה'? הלא משה שמע מה' שבני ישראל עשו עגל וכו', ועפ"י חז"ל משה ירד עם הלוחות שלקח כביכול 'בכח' מה' ומה גרם עתה לשינוי דעתו לשברם?

והנה פד קריב משה למשריתא וחמא ית עיגלא וחינגין בידיהון דרשיעיא מחנגין ומגחנין קדמוי וסטנא תנה בגויה מטפו ומשנור קדם עמא ומן יד תקף רתח רוגזיה דמשה וטלק מן ידו ית לוחיא ותבר יתהון בשיפולי טוורא ברם פתבא קדישא די בהון תנה פרח וטייס לאויר שמייא והנה צווח ואמר חבל על עמא דשמעו בסיני מן פום קודשא לא תעבדון לכון צלם וצורה וכל דמוי ולסוף ארבעין יומין עבדו עיגל מתבא דלית ביה מששא:

[ויהי כאשר התקרב משה למחנה וראה את העגל ומחולות בידיהם של הרשעים, מחוללים וצוחקים לפניו והשטן היה בתוכו מדלג ומרקד לפני העם, ומיד גבר חרון אפו של משה וישלך מידיו את הלוחות ושבר אותם לרגלי ההר, אבל כתב הקודש אשר בהם היה פורח וטס לאויר השמים, והיה צועק ואומר: חבל על העם ששמעו בהר סיני מפי הקודש לא תעשו לכם צלם וצורה וכל דמות, ולסוף ארבעים יום עשו עגל מסכה שאין בה ממש].

תאור המחולות שבידי הרשעים והשטן בתוכם, הם שהגבירו את חרון אפו של משה, ומחמתם שבר את הלוחות, זו שיטת ת"י ולא כמו שאמרו חז"ל שמכיון שפרחו האותיות מהלוחות כבדו הלוחות מאוד ונפלו ונשברו. כאן מוזכר גם כן פריחת האותיות רק לאחר שנשברו.

כדברי ת"י לא מצאנו בחז"ל, ובמדרש אמרו כמו הצד השני:

וישבר אותם תחת ההר - ... על מה שבָּרְוּ. על שפָּרַח הַקֶּתֶב
מְעַלְיָהֶם, וּלְפִיכָּךְ שֶׁבָּרְוּ. מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה. לְדָאָר שֶׁהָיָה מְהֻלָּךְ
וּפְרוֹזֵדִיגִי"א בִּידוֹ לְהַכְנִס בְּמַדִּינָה, וְעֵבֶר בְּתוֹךְ הַנְּהָר וּנְפְלוּ הַכֶּתָבִים
לְתוֹךְ הַמַּיִם וְנִפְחוּ הָאוֹתִיּוֹת. מָה עָשָׂה אוֹתוֹ הַדָּאָר. קָרְעוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְאָרָא וְהִגָּה חֲטָאתָם לָהּ אֲלֵהֶיכֶם. מָה רָאָה, רָאָה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁפָּרְחוּ.
וְאָף הוּא שֶׁבָּרְוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר שֶׁבָּרְתָּ (תנחומא עקב סי' יא)

בשער המחנה • היכן היה שער למחנה הנמצא במדבר?

**(שמות לב, כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי
לִיהוֹזָה אֵלָיו וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי:**

מהו שער המחנה? היכן היה שער למחנה הנמצא במדבר?

וְקָם מֹשֶׁה בְּתַרְעֵ סִנְהֶדְרִין דְּמִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מֵאֵן הוּא דְּחֻלְיָא דִּי יִיתוּן
לְוֹתֵי וְאִתְכַּנְּשׁוּ לְוֹתֵיהּ כָּל בְּנֵי דְלֵוִי:

[ויעמד משה בשער סנהדרין של המחנה ואמר מי היראים את ה' יבאו אלי,
והתאספו אליו כל בני לוי].

ענין זה קשור לשאלה הגדולה, על פי איזה דין הוציא משה את אנשים אלו להורג, וכאן כבר
רמז ראשון שמשה רבנו התייצב בשער הסנהדרין כדי להורות דרכי משפט לשעת חרום זו.

וכך איתא במדרש:

והרגו איש את אחיו - וכל מי שיש לו עדים והתראה היה נהרג מיד.
שנאמר "הרגו איש את אחיו". (תנחומא סי' כו) עיין הערת התו"ש.

וראה המשך ענין זה בפסוק הבא.

משער לשער במחנה • מהו משער לשער? ומאיזה דין נהרגו הזובחים לעגל?

(שמות לב, כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ:

יש להתבונן בכמה דברים בפסוק זה א. 'כה אמר ה' – היכן אמר ה' זאת? ב. מהו משער לשער? – עיין פסוק קודם. ג. האם יש מצוה להרוג דווקא איש את אחיו או את רעהו או קרובו?

וַאֲמַר לְהוֹן כַּדְנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דְיִשְׂרָאֵל כֹּל מֵאֵן דְּדַבַּח לְטַעוֹת עַמְמֵינָא וְתַקְטִיל בְּסַיִפָּא וּכְדוֹן עִיבְרוּ וְתוּבוּ מִתְרַע סְנַהֲדְרִין לְתַרַע בֵּי דִינָא בְּמִשְׁרִיתָא וּבְעוּי מִן קַדְם יְיָ דִּישְׁתַּבֵּיק לְכוֹן חוּבָא דָּא וְאַתְפְּרַעוּ מִן רְשִׁיעִיא פְּלַחֵי פּוֹלְחֵנָא נּוּכְרָאָה וּקְטִילוּ אֶפְלוּ גְבַר יַת אָחוּי וּגְבַר יַת חֲבֵרִיָּה וְאַיְנֵשׁ יַת קְרִיבִיָּה:

[ואמר להם כה אמר ה' אלוקי ישראל כל מי שזבח לאלילי העמים יהרג בחרב, ועתה עברו ושובו משער הסנהדרין לשער בית הדין במחנה בקשו מאת ה' שישא לכם עוון זה והנקמו מן הרשעים עובדי עבודה זרה והרגו אפילו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו].

ת"י משיב על ג' שאלות אלו, א. ה' אמר זאת בתורה על הזובחים לאלילים. ב. משער הסנהדרין לשער בית הדין. ג. יש מצוה להרוג את הרשעים עובד ע"ז אפילו אם זה אחיו, אך לאו דווקא. ת"י מצרף אף תפילה לבני לוי שביצעו את הדבר הנורא הזה, שה' ישא לעוון הזה, ובכך תפילה ונקמה יחד יועילו.

כדבריו מצאנו בחז"ל:

כה אמר ה' – והיכן אמר? זובח לאלהים יחרם (שמות כב, יט) (מכילתא בא יב הובא כאן ברש"י) עברו משער לשער במחנה – אמר לו הקב"ה חלק להם בתי דינים כדי שיסוד חרון אף מִישראל. (סנהדרין לה.)

ויטחן - וישק - ויפל מן העם... כשלשת אלפי איש • כיצד נדונו ונהרגו שלושת אלפי איש ביום אחד?

(שמות לב, כ; כח) וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂדֹּף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֶנּוּ עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: [כח] וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כַדְבָר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֵׁת אַלְפֵי אִישׁ:

א. למה השקה משה את העם בשחק העגל? ב. הכיצד ביום ההוא כבר נדונו ונהרגו שלושת אלפי איש? (הרי דיני נפשות זה תהליך ארוך?)

וַיִּנְסִיב יְת עֵיגְלָא דְעֶבְדוֹ וְאוֹקְד בְּנִירָא וְשִׁף עַד דְּהָוָה דְּקִיק וְדָרִי עַל אַנְפֵי מוֹי דְנַחְלָא וְאַשְׁקֵי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל מֵאן דְּיָהֵב תַּמְּן כָּל מֵאנָא דְדַהֲבָא הָוָה סִימָא נְפָקָא בְּאַנְפָּא:

[ויקח את העגל שעשו וישרוף באש ויטחן עד שנעשה דק, ויזר על פני המנהר וישק את בני ישראל, וכל מי שנתן שם כל כלי זהב היה סימן יוצא בפניו. [כח] ויפלו מן העם שהיה סימן בפניהם במיתת חרב ביום ההוא כמספר שלושת אלפים איש].

ע"פ מדרשי חז"ל (במסכת ע"ז מג: - מד. ויומא סו: ועיין ברש"י בפסוק כ' ד"ה "וישק").

לית מאן דפליג שמשה רבנו השקה את העם כדי לבדקם כמו סוטה ומי שחטא נענש, וכאן יש מחלוקת בעונש, י"א שמה ששתו השפיע עליהם ומתו במיתת הדרוקן - צבו בטניהם ומתו (עיין ברש"י). וי"א שסימן הודיע על פניהם (שפתיו נעשו של זהב) וראום בני לוי והרגום.

ת"י דוגל בפירוש האחרון הנ"ל שנעשה סימן על פניהם, יתכן שהטעם שת"י העדיף פירוש זה הוא משום שמהלך זה הוא פשט הפסוק ומסתדר היטב עם רצף הפסוקים:

בפסוק כו - משה קורא "מי לה' אלי".

בפס' כז - "והרגו איש את אחיו".

בפסוק כח - "ויעשו בני לוי כדבר משה ויפול מן הים ביום ההוא כשלשת אלפי איש".

מהקשר הדברים נראה שעשייה זו היתה הריגה בסיף (ולא מגיפה).

ובכך מיושב כיצד הרגו ביום אחד סכום כה רב בעדים והתראה? ובהכרח על ידי סימן דהיינו שאלו שהופיע להם סימן זה מיד הרגו אותם בסיף.

דעה זו מובאת בחז"ל:

וישק את בני ישראל - והיה משקה לישראל וכל מי שהיה נושק את העגל בכל ליבו, היו שפתיו נעשים של זהב ושבת לוי היו הורגים אותו. (פרקי דר"א פמ"ה)

מלאו ידכם • מהו מלאו ידכם?

(שמות לב, כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מְלֵאוּ יְדֵיכֶם הַיּוֹם לַיְיָ כִּי אִישׁ בְּבִנוֹ וּבְאָחִיו וְלִתְּת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

מהו מלוי ידים זה?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ קוֹרְבָנְכֶם עַל שְׂפִיכוֹת אֲדָמָא דִּי בִידֵיכֶם וְיִתְּכַפֵּר לְכֹחַ קָדָם יְיָ אֲרוּם נִגְעָתוֹן גְּבַר בְּבָרִיָּה וּבְאָחִיו וְלֹאֵיִתְּאָה עֲלֵיכֶם יוֹמָא דִּין בְּרָכְתָּא:

[וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הַקְרִיבוּ קִרְבָּנוֹתֵיכֶם עַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים אֲשֶׁר בִּידֵיכֶם וְיִתְּכַפֵּר לָכֶם לִפְנֵי ה' כִּי נִגְעַתֶם אִישׁ בְּבִנוֹ וּבְאָחִיו וְלֹאֵיִתְּאָה עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה].

רש"י מפרש שמילוי ידים זה הוא "שיהיו כהנים למקום".

ת"י נראה שהבין שמלוי ידיים זה אינו נוגע לתפקיד אשר בד"כ ניתן לכהנים, אלא הוא מתקשר לסוף הפסוק "ולתת עליכם היום ברכה", דהיינו הניגוד של קללה, מכיון שידים דמים מלאו מדם בניכם ואחיכם, הרי אתם טעונים כפרה, ויתחשב לכם לברכה ע"י הקרבנות אשר יכפרו עליכם.

ולא מצאנו פשט זה אלא בלקח טוב שכידוע מקורו בת"י.

מחני נא מספרך • מאיזה ספר?

**(שמות לב, לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתֶם וְאִם אֵין מִחְנֵי
נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:**

מאיזה ספר התכוון משה שימחה אותו ה'?

וְכָדוֹן אֵין תַּנְשִׁיבֹךְ לְחֹבִיָּהוֹן נְשִׁיבֹךְ וְאֵין לָא מִחְנֵי כְּדוֹן מִן סִפְרֵי צְדִיקָיָא
דְּכָתַבְתָּא לְשָׁמֵי בְּגִיָּיה:

[ועתה אם תעזוב לחטאתם תעזוב, ואם לא מחני נא מספר הצדיקים שכתבת
שמי בתוכו].

ת"י סבור כחז"ל במסכת ר"ה שאחד משלושת הספרים הנפתחים לפני הקב"ה בר"ה, הוא ספר הצדיקים בהם הוא רושם אלה הנדונים לחיים.

לא ברור עפ"י תרגום זה והמקור שיובא להלן, אם 'מחני' הכוונה שירשם בספר אחר, או אחרת?

וכך מובא בגמרא:

*מחני נא מספרך אשר כתבת - אמר ר' יוחנן שלשה ספרים נפתחים
בר"ה אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד*

בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים... א"ר
 אבין מאי קרא וכו' רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: ואם אין מחגי נא
 מספרך אשר כתבת¹. (ר"ה טז):

לך עלה מזה • מה פירוש המילה 'עלה'?

**(שמות לג, א) וַיִּדְבֹר יי אֶל מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּהָ וְהָעַם
 אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶתְנַנְּהָ:**

מהו לך עלה מזה? (האם מתקשר צווי זה להמשכו בפסוק "אל הארץ". או יש לו משמעות נפרדת או נלוית?)

וּמִלֵּיל יי עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל אִיסְתַּלַּק מִכָּא דְלָמָּא יִתְקַף רִתַּח רוּגְזֵי בְּעַמָּא
 וְאִישִׁיזִינֻן בְּגִין כֹּן טַיִל אֲנִתָּ וְעַמָּא דְאַסִּיקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְאַרְעָא
 דְקַיִמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְמִימְרָ לְבְנָךְ אִיתְנַנְּנָה.

[וידבר ה' עם משה לך הסתלק מזה פן יגבר חרון אפי בעם ואשמידם, לכן לך
 אתה והעם שהעלית מארץ מצרים לארץ שהבטחתי לאברהם ליצחק ליעקב
 לאמר לבניכם אתננה].

ת"י מתרגם עלה - הסתלק, יתכן שמה שגרם לת"י לתרגם כך, הוא משום שת"י חיפש תרגום
 אחד לפועל "עלה" שמובא לראשונה בפסוק זה ולקמן בפסוקים הבאים (ג, וה).

ומכיון שת"י בחר לתרגם עלה - הסתלק, וכן להלן, לכך הוצרך לחלק פסוק זה לב' חלקים.
 א. לך עלה מזה דהיינו הסתלק מבקשות נוספות של תחנונים פן יגבר חרון אף ה'. ב. אתה

1. עיי"ש בגמ' שמפסוק זה למדנו על שלושת הספרים שנפתחים, ואם כן נראה שכוונת משה שימחהו ה' מכל הג' ספרים.

והעם אשר העלית מארץ מצרים תעלו אל ארץ ישראל (שהיא גבוה מכל הארצות ולכן שייך בה לשון עליה) כלומר 'אשר העלית' משמש כציווי לעליה לארץ ישראל, כאומר לכך התחלת בעלייה ממצרים בכדי להגיע לארץ ישראל.

כי לא אעלה בקרבך • האם נסתלקה השכינה לאחר חטא העגל?

(שמות לג, ג) אֶל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ פִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ פִּי עִם קִשָּׁה עֹרֶף אֶתָּה פֶּן אֶכְלֶךָ בַּדֶּרֶךְ:

מהו הלשון כי לא אעלה בקרבך? (העליה היא בד"כ ל... ולא ב...) עוד קשה האם עלתה אי פעם מחשבה לפניו יתברך שעם ישראל יעלו לארץ ישראל מבלי קשר ישיר עם הבורא? (אלא דרך מלאך) הלא הימצאות המשכן שענינה 'ושכנת בתוכם' מוכיחה לא כך.

בתרגום אונקלוס מתרגם "כי לא אעלה": "כי לא אסלק שכינתי מבינך כי עם קשה עורף אתה". כלומר למרות היותכם עם קשה עורף לא אסלק שכינתי מבינכם.

ת"י מוסיף בתרגומו:

לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ אַרוּם לִית אַפְשֵׁר דְּאִיסְלַק נְשִׁינַת יְקָרִי מִבִּינִיכּוֹן בְּרִם לָא יְהִי יְקָרִי שְׂרִי בְּמִדּוֹר מְשִׁרִיתִיהוֹן אַרוּם עִם קִשִּׁי קְנִדִּל אֲנִתְ דִּילְמָא אִישִׁיצִינְכוֹן בְּאַרְחָא:

[לארץ עושה חלב ודבש הרי אי אפשר שאסלק שכינת כבודי מבינכם אך לא יהיה כבודי שוכן במדור מחניכם כי עם קשה עורף אתה].

כלומר אין כאן חלילה כוונה שה' לא יעלה עם בני ישראל לארץ ישראל, וישלח מלאך במקומו כביכול, אלא אדרבה כאמור לעיל בת"י 'עליה' פירושה סלוק וכאן המשמעות היא 'לא אסלק שכינתי מבינכם אף לא לרגע אחד'. (עין גם ת"י לפסוק ה')

אכן בת"י על פסוק ז' מבואר פירוש אחר והוא שהקב"ה הוציא את שכינתו מתוך כל המחנה "לא יהיה שוכן כבודי במדור מחניכם" אלא בסמוך, ובכך אפשר להסביר את המצב הזמני שהיה בין מעשה העגל ועד לסדור שלושת המחנות - שהשכינה חזרה לשרות במחנה השכינה (הכהנים), ולשם הועתק אהל מועד אשר היה בינתיים באהל של משה מחוץ למחנה. שבזמן זה היתה השכינה בסמוך למחנה ולא בתוך המחנה ממש.

**ויתנצלו את עדים • האם הכתרים שקיבלו מהר סיני היו
חפץ גשמי או רוחני?**

(שמות לג, ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵימָהָר חֹרֵב:

מהו "עדי" זה?

וַאֲתָרוּקְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן תִּיקוֹן זַיִּינִיחוֹן דְּשִׁמְאָ רַבָּא מְפָרֵשׁ כְּתִיב בְּהוֹן
דְּאַתְיָהִבוּ לְהוֹן לְמִתְנָה מִן טוֹר חֹרֵב:
[ויתרוקנו בני ישראל מכלי זינם ששם הגדול מפורש כתוב בהם שניתנו להם
למתנה מהר חורב]

'כלי זיין' אלו מהותם העקרית מתבטאת בכך שהשם הגדול - השם המפורש כתוב עליו, בדומה לציץ שהיה במצחו של כה"ג, ובדומה למה שכתב ת"י לעיל בסוד כוחו של המטה שבידי משה, ובכוחם של האורים ותומים שהשם המפורש היה נתון בין כפלי החושן.

גם אם ננקוט שהכתרים של בני ישראל לא היו חפץ גשמי אלא רוחני, הרי הכוונה שכתר זה מסמל את השראת השכינה על כל אחד מבני ישראל, והשראה זו הוסרה לאחר מעשה העגל.²

2. וכמו שפירש ת"י כשמשה ירד מההר וראה את העם 'כי פרוע הוא' - ראה שהוסר שם ה' מהכתרים שעל ראשם.

וזוה הכוונה של הפסוק "כי לא אעלה בקרבך" לדעת ת"י, שמחמת זה נוצרו ב' תוצאות. א. הורדת העדי שעליו מפורש השם הגדול. ב. הוצאת אהל מועד מתוך המחנה - חוצה לו, הרי זו הסתרה חלקית של השכנה ששרתה עד אז בתוך המחנה, אך אין זה סילוק חלילה וכפי שתרגם יונתן "כי לא אעלה ברקבך - כי לא אסתלק.

אמנם מת"י יש להוכיח שהכתרים היו חפץ גשמי, כי ת"י (בפסוק הבא) כותב שמושה לקח את כל הכתרים הללו וטמן אותם במשכן.

אך ברש"י נראה שהבין בגמרא שכתרים אלו הינם דבר רוחני, ממה שכתב רש"י שלקחת הכתרים מבני ישראל היא שגרמה לקרינת אור פני משה³. וכך כתב רש"י:

*ויתנצלו את עדים מהר חורב - אריו"ח וכולן זכה משה ונטלן
דסמיק ליה 'ומשה יקח את האהל'. וברש"י הביא מב' פירושים מנין
הילפותא. א. מ'ומשה יקח'. ב. מ'את האהל' מלשון בָּהֵלוּ גָרוּ עָלַי
רָאשֵׁי, והוא היה קירון אור פניו.*

והיה כל מבקש ה' • מיהו הנקרא 'מבקש השם'?

**(שמות לג, ז) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֵהָל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה
הַרְחֵק מִן הַמִּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ יְיָ
יֵצֵא אֶל אֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:**

מהו 'מבקש ה' כן בהקשר זה?

וּמֹשֶׁה נִסְיָבוֹנוֹן וְטָמְרִינוֹן בְּמִשְׁכַּן אוֹלְפָן אוֹרֵייתָא דִּילֵיהּ בְּרַם יֵת מִשְׁכַּנָּא

3. בשער הכוונות לרבנו האריז"ל מבואר שכל מה שמושה נטל מבני ישראל את הכתרים, הוא לימות החול בהם משה מתעטר ומתכתר בהם, אולם בשבת קדש מחזיר משה לבני ישראל את כתריהם, וזהו התוספת נשמה וקדושת השבת שיש לכל אחד מישראל. וזהו שאומרים בתפילת שבת: "שמח משה במתנת חלקו" שלמרות שבשבת משה נותר רק עם כתריו שלו, מ"מ ישמח יען 'כי עבד נאמן קראת לו'.

נָסַב מִתְמָן וּפְרָסִיָּה לִיָּה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אֲרַחֵיק יְתִיָּה מִן מִשְׁרִית עֲמָא
 דְּאִתְנַדְוִן תְּרִין אֲלָפִין אַמִּין וְהָוָה קָרִי לִיָּה מִשְׁפָּן בֵּית אֹולִּפְנָא וְהָוִי כָּל
 מֵאן דְּתִדְר בְּתִתּוּבָא בְּלֵב שְׁלָיִם קָדָם יְיָ הָוָה נִפְיָק לְמִשְׁפָּן בֵּית אֹולִּפְנָא
 דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא מוֹדִי עַל חוֹבִיָּה וּמִצְּלִי עַל חוֹבִיָּה וּמִצְּלִי וּמִשְׁתַּבֵּק
 לִיָּה.

[ומשה לקחם (את הכתרים של בני ישראל) והטמינם באהל תלמוד שלו, אך את
 המשכן לקח משם (מתוך המחנה) ונטה לו מחוץ למחנה, הרחיק אותו ממחנה העם
 שנתנדו אלפים אמה. והיה קורה לו בית התלמוד והיה כל מי שחזר בתשובה
 בלב שלם לפני ה', היה יוצא לאהל בית התלמוד שמחוץ למחנה מודה על חטאיו
 ומתפלל על חטאיו ומתפלל ונסלח לו].

ת"י הבין שביקוש ה' באהל מועד אינו בשביל לדעת דבר הלכה או להגיש תלונות משפטיות,
 כי הרי לאחר עצת יתרו היו לבני ישראל שרי אלפים שרי מאות ועוד, שהיו פורשים לפנייהם
 את שאלותיהם ובעיותיהם. ביקוש ה' באהל מועד הבין ת"י שזה במצב מיוחד שהאדם
 מחפש להתקרב לה' ולשוב אליו בלב שלם, ולכן פירש שמדובר באדם ששב בתשובה ורוצה
 להתוודות על חטאיו ולקבל את סליחת ה'. מבקש ה' זה הוא אשר יצא אל אהל מועד.

והביטו אחרי משה • הבטה זו לשבח או לגנאי?

**(שמות לג, ח) וְהָיָה כִּיצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֵהָל יִקוּמוּ כָּל הָעָם
 וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֵהָלָה:**

מה משמעותה של הבטה זו?

וְהָוָה כִּד הָוָה נִפְיָק מִשְׁה מִן מִשְׁרִיתָא וְאֶזֶיל לְמִשְׁפָּנָא קְיָיִמִין כָּל רִשְׁיָעִי
 עֲמָא וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בְּתִרְע מִשְׁפָּנִיָּה וּמִסְתַּכְּלִין בְּעֵינָא בִישָׂא אַחֲוִרִי
 מִשְׁה עַד זְמַן מִיעֲלִיָּה לְמִשְׁפָּנָא:

[והיה כאשר היה יוצא משה מן המחנה והלך לאהל קמו כל רשעי העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו בעין רעה אחורי משה עד עת בואו לאהל].

כל הבטה משמעותה הסתכלות תוך התבוננות, כמש"כ כאן המלבי"ם ביפרושו עה"ת "וגם לשון הבטה מציין תמיד העיון שבדבר שעיינו והשכילו בדרכי משה ובמדותיו"

ובתנחומא מחלוקת בכיוון הבטה הזו, וכמפורש להלן, ת"י נוקט כאחד הדעות ואולי הלשון "נצבו" מסייע לדעה זו, כי "נצבים הם אלו שמביטים לרעה כגון "נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה" (שמות ה, כ עיי"ש במפרשים) וכן "ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם" (במדבר טז, כז)

וכך איתא בתנחומא:

והביטו אחרי משה - מה היו אומרים? ר' יצחק אומר לשבח, היו אומרים אשרי יולדתו של זה, כל ימיו הקבה מדבר עמו, כל ימיו הוא משולם להקב"ה, והביטו אחרי משה וגו', ור' חמא אומר לגנאי היו אומרים ראה צואר ראה שוקים, אוכל משל יהודים, ושותה משל יהודים, וכל מה שיש לו משל יהודים, וחבירו משיבו אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהיה עשיר⁴... (תנחומא ישן פקודי ד)

ודבר ה' אל משה פנים בפנים • האם כוונת פסוק זה

כפשוטו במראה פנים אל פנים?

**(שמות לג, יא) וְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר
יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁדָּתוֹ יְהוֹשִׁיעַ בֶּן
נֹזֵן נֶעַד לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל:**

מהו פנים אל פנים האמנם במראה?

4. ומדרש זה כבר נרמז בגמ' בקדושין לג: והביטו אחרי משה ר' אמר ור' יצחק נפחא חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי. עיי"ש.

וּמְתַמְלִיל יי עם מִשָּׁה מְמַלֵּל קָבֵל מְמַלֵּל קַל דְּבוּרָא הָוָה שָׁמַע בְּרַם זִיו
 אֶפְיִן לֹא הָוָה חָמִי הֵיכְמָא דְּמַמְלִיל גָּבֵר עִם חֲבֵרִיָּה וּמִן בְּתַר דְּאַסְתַּלַּק
 קַל דְּבוּרָא תְּאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִתְנִי פְתִגְמִיא לְכַנִּישְׁתָּהוּן דְּיִשְׂרָאֵל בְּרַם
 מְשׁוּמְשָׁנִיָּה יְהוֹשֻׁעַ בְּרַם נֹון הָוָה טְלִי לֹא הָוָה זִייעַ מְגוּוּ מִשְׁפָּנִיָּה:

[ומדבר ה' עם משה דבור מול דבור, קול דבור היה שומע אבל זיו פנים לא היה
 רואה כמו שמדבר איש עם רעה, ואחרי שהסתלק קול הדיבור חוזר, למחנה,
 ומספר הדברים לאסיפתם של ישראל, אולם שמשו יהושע בן נון היה נער לא
 היה זו מתוך האהל].

עקרון גדול וחשוב הוא בלימוד התרגומים, שהתרגומים דרכם להרחיק ככל הניתן את
 ההגשמה בכל מה שנוגע לתיאור דברים השייכים לקב"ה. כולל הקשר של משה רבינו עם ה'.

והלא נאמר מפורש בתורה שמשו בקש "הראיני נא את כבודך" וענהו ה' "לא תוכל לראות
 את פני, כי לא יראני האדם וחי". (יה, כ) לכך מראה פנים אל פנים אינו אפשרי, אך דבור פנים
 אל פנים שהוא תאור אנושי לדיבור ישיר ולא אמצעי - 'כאשר ידבר איש אל רעהו' זה
 הכוונה פנים אל פנים.

הוֹדִיעַנִי נָא אֶת דְּרַכְךָ • מְדוּעַ הִיָּה נַחוּץ לְמִשָּׁה עֵתָה לְדַעַת

את דרכי ה'?

**(שמות לג, יג) וְעַתָּה אִם נָא מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִיעַנִי נָא
 אֶת דְּרַכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצְא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה פִי עַמְּךָ
 הַגּוֹי הַזֶּה:**

לשם מה (ודוקא עתה) נחוץ למשה לדעת דרכי ה'?

וְכִדּוֹן אֵין בְּבָעוּ אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ אוֹדְעֵנִי כְּדוֹן יַת אוֹרַח טוֹבָךְ
 וְאֵנְדַע רַחֲמָךְ הִיךְ אֲנֶת מְדַבֵּר עִם בְּנֵי נְשָׂא זָפְאִין מְטִי לְהוֹן הִי כְחֵיבִין
 וְלִחֵיבִין הִי כְּזָפְאִין וְתוֹב זָפְאִין מְטִי לְהוֹן הִי כְּזָכוּתְהוֹן וְחֵיבִין מְטִי לְהוֹן
 הִי כְּחוֹבִיהוֹן מִן בְּגָלֵל דְּאֲשַׁבַּח רַחֲמִין קְדָמָךְ וּגְלִי קְדָמָךְ אַרוּם עַמְךָ עֲמָא
 הִדִּין:

[ועתה אם בבקשה מצאתי רחמים לפניך הודיעני את אורח טובך ואדע אהבתך
 איך אתה נוהג עם בני אדם, צדיקים מגיע להם כרשעים, ולרשעים כמו צדיקים,
 ושגם צדיקים מגיע להם כזכויותיהם ורשעים מגיע להם כעוונותיהם, למען אמצא
 חן לפניך, וגלוי לפניך כי עמך העם הזה].

יתכן שדווקא בעיתוי זה בו סטו העם מן הדרך אשר הנהיגם משה, ועשו את העגל, רצה משה להתכונן להמשך ההנהגה הלאה ולכן רצה לדעת את דרכי ה' לצורך שני מטרות: א. לנהוג בעצמו כהנהגת הקב"ה שהיא ההנהגה הנכונה. ב. בשעת כישלון חלילה לדעת להיתפס במידותיו של הקב"ה כדי להשיג את סליחתו להם.

בגמרא מצינו כעין דברים אלו אם כי לא לתשובה לשאלה זו, וכך אמרו חז"ל:

*הודיעני נא את דרכיך - ...בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו
 שנאמר הודיעני נא את דרכיך, אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש
 צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו
 אמר לו: משה! צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק
 בן רשע וגו'⁵... (ברכות ז:)*

5. וכע"ז ברש"י כאן בסמוך (פסוק יט) "שהודיעו סדר תפילה שכשישראל חוטאים לפני אעשה כסדר הזה ואני מוחל להם".

פני ילכו • מה הפירוש פני ילכו?

(שמות לג, יד) וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:

מהו פני ילכו?

רש"י פירש: "כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך".

ת"י מבאר זאת באופן שונה:

וַיֹּאמֶר אֲמַתֶּן עַד דִּיהֶכּוֹן סְבַר אַפִּין דִּירוּגְזָא וּמִן בְּתַר כְּדוֹן אָנוּחַ לָךְ:

[ויאמר המתן עד שיילכו סבר פנים של רוגז ואחרי כן אניח לך].

מת"י מתבאר שמדובר כאן בסבר פנים של רוגז, כביכול, של הקב"ה, שיש צורך בהמתנה עד שייסור "פנים" אלו ואז הקב"ה יניח לו כפי שבקש, יתכן שת"י מיאן בפירוש רש"י משום שלא כתוב פני ילכו לפניכם וכו' ואכן מצאנו פירוש זה בחז"ל⁶:

פני ילכו והניחותי לך - א"ר יוחנן משום ר' יוסי מגין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, דכתיב פני ילכו והניחותי לך, אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך. (ברכות ז).

6. (אמנם גם פירוש רש"י הוא עפ"י חז"ל).